

Ivan Šaško

IZVORI I UVIRI JEDNE MOLITVE

Analiza zborne molitve V. Nedjelje "kroz godinu"

Tako često gotovo prečujemo molitve kod euharistijskih slavlja i jedva da ih nosimo sa sobom u dnevni, tjedni, obiteljski ili svećenički život. A molitve govore stoljećima, katkad jednake, kadkad dodimute rukom Pre-daje, ali uvijek iz vjere žive Crkve. Iz osobnog iskustva govorim, iz osobnog iskustva pišem, ali opet kao dio Crkve. Tako je to bilo i s ovom molitvom - V. Nedjelja vremena "kroz godinu".

Nisam kanio raditi ovakav elaborat. Prvotna nakana mi je bila dati samo nekoliko napomena glede biblijsko-patrističkih izvora, te liturgijskih tekstova na kojima se nadahnula ili od kojih je preuzeta jedna molitva u sadašnjem *Rimskom misalu*. Na početku je, dakle, stajala tek metodološka vježba u kojoj je i izbor molitve bio slučajan, ali nakon što sam pronašao pojedine sastavne elemente, u svezi s ovom *zbornom* molitvom, i zajedničke točke vrtnje, zanimalo me je odredište do kojega, da to odmah na početku kažem, nisam došao. Ipak, malo pomalo skupilo se dosta zanimljivih zaključaka glede strukture, prijevoda i sadržaja. Drugim riječima, jednom započeta zadaća budila je iz koraka u korak veće zanimanje, koje sam oduševljeno slijedio. Nakon završenog istraživanja u granicama mogućnosti (jer bi trebala biti korištena daleko obuhvatnija konkordancija svih rodova) nadoh ozračje daleko složenije od onoga na početku. No, moje je zadovoljstvo veliko zbog činjenice da polazišne točke u oslikavanju najvjerojatnijeg ambijentalnog ugođaja daju obrise konačne vizije koja nije samo moj

zadatak, nego se nalazi u suodnosju s mnoštvom teološko-filozofskih disciplina. Zaustavih se stvorivši panoramu gledišta.

Stil, način skraćivanja dokumenata i njihovog citiranja, podjelu rada i neke druge vidove velikim dijelom preuzimam prema radu autora JOHNSON, C & WARD, A. (djelo citirano u bibliografiji). U kompoziciji rada uvodim onaj, po meni, najzanimljiviji element, tj. zaključno vrednovanje izloženog.

U prvom dijelu donosim kratice, a zatim redom slijede molitveni tekstovi s prijevodima, liturgijski tekstovi prethodni sadašnjoj molitvi u uskom odnosu s molitvom, biblijsko ozračje mogućeg nadahnuća za taj tekst, a na kraju, prije bibliografije, stavljeni su patristički i teološki tekstovi tradicije koji bi, prema mojem nahođenju, bili bilo bliski svjedoci teksta, bilo pluća stare tradicije oživljene u ovom tekstu, kao *lex credendi* ozrcaljen *in lege orandi*. Moj komentar i izlaganje nalazi se sasvim na kraju, da nakon svega, uz već zauzeto stajalište čitalaca, lakše bude shvaćena složenost, te da bude poštovana na vrednovanje i sama moja ocjena. Zbog toga nisu ponudena uobičajena metodološka pravila.

Kratice

a) Liturgijski i teološki tekstovi

- Ang *Liber sacramentorum Engolismensis*,
ed. SAINT-ROCH, P., Brepols, Turnholti, 1987.
- Aug *Liber sacramentorum Augustodunensis*,
ed. HEIMING, O., Brepols, Turnholti, 1984.
- CCL *Corpus christianorum, Series latina*,
Brepols, Turnholti, 1954-1965.
- DS *Enchiridion symbolorum, definitionum
ed declarationum*, edd. DENZINGER, H.
& SCHÖNMETZER, A. Herder, Freiburg im B., 1965.
- CSEL *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*,
Vindobonensis, 1866-1969.
- Gell *Liber Sacramentorum Gellonensis*,
ed. DUMAS, A., Brepols, Turnholti, 1981.
- Had *Le Sacramentaire Grégorien*, ed. DESHUSSES, J.,
Tome I-III, Fribourg, 1979-1982.

Pad

PL

Sup

b) B

1 Cor

Gal

Is

Ps

1 Pet

2 Pet

Rom

2 Th

1 Tin

FAM

CON

UT, C

TUA

Hrva

SVO

ČUV

DA C

BUD

Hrva

jeme udalj

- Pad *Sacramentarium Gregorianum (Paduense)*, in:
Le Sacramentaire Grégorien, ed. DESHUSSES, J.
- PL *Patrologiae cursus completus, Series latina*,
 ed. MIGNE, J.P., Paris, 1844-1864.
- Sup *Supplementum Anianense*, in:
Le Sacramentaire Grégorien, ed. DESHUSSES, J.

b) *Biblijski tekstovi*

- 1 Cor Epistola I beati Pauli apostoli ad Corinthios
- Gal Epistola beati Pauli apostoli ad Galatas
- Is Liber Isaiae prophetae
- Ps Liber Psalmorum
- 1 Pet Epistola I beati Petri apostoli
- 2 Pet Epistola II beati Petri apostoli
- Rom Epistola beati Pauli apostoli ad Romanos
- 2 Th Epistola II beati Pauli apostoli ad Thessalonicenses
- 1 Tim Epistola I beati Pauli apostoli ad Timotheum

1. Tekst (DOMINICA V "PER ANNUM")

FAMILIAM TUAM, QUAESUMUS DOMINE,
 CONTINUA PIETATE CUSTODI,
 UT, QUAE IN SOLA SPE GRATIAE CAELESTIS INNITITUR,
 TUA SEMPER PROTECTIONE MUNIATUR. PER DOMINUM ...

Hrvatski prijevod:

SVOJU OBITELJ, MOLIMO GOSPODINE,
 ČUVAJ TRAJNOM POBOŽNOŠĆU,
 DA ONA, KOJA SE OSLANJA NA SAMU NADU NEBESKE MILOSTI,
 BUDE ZAŠTIĆENA TVOJOM ZAŠTITOM. PO GOSPODINU ...

Hrvatski se prijevod ne drži doslovno latinskog teksta, ali se u isto vrijeme udaljava od punine značenja, te pokušavam dati svoj oblik prijevoda:

GOSPODINE, TVOJA NAM JE MILOST JEDINA NADA,
A TVOJA ZAŠTITA JEDINA SIGURNOST.

MOLIMO TE:

SNAŽI SVOJU OBITELJ NEPRESTANIM DOBROČINSTVIMA.
PO GOSPODINU ...

Što se tiče prijevoda na druge jezike, uzeo sam samo one najpoznatije europske, da bih dao potpuniju sliku problematike koja se odražava ponajviše u prijevodima.

Francuski prijevod:

DANS TON AMOUR INLASSABLE, SEIGNEUR,
VEILLE SUR TA FAMILLE;
ET PUISQUE TA GRÂCE EST NOTRE UNIQUE ESPOIR,
GARDE-NOUS SOUS TA CONSTANTE PROTECTION.

Engleski prijevod:

FATHER,
WATCH OVER YOUR FAMILY
AND KEEP US SAFE IN YOUR CARE,
FOR ALL OUR HOPE IS IN YOU.

Talijanski prijevod:

CUSTODISCI SEMPRE CON PATERNA BONTÀ
LA TUA FAMIGLIA, SIGNORE,
E POICHE UNICO FONDAMENTO DELLA NOSTRA SPERANZA
E LA GRAZIA CHE VIENE DA TE.

2. Liturgijsko prethodništvo

Sup 1108: XI (MISSAE DOMINICALES) Dominica V post Theophaniam (C):

FAMILIAM TUAM QUAE SUMUS DOMINE CONTINUA PIETATI
CUSTODI UT QUAE IN SOLA SPE GRATIAE CAELESTIS INNITITUR TUA
SEMPER PROTECTIONE MUNIATUR.

Had 228: 51 (TEMPORE QUADRAGESIMALE) SABBT. AD
SANCTOS MARCELLINUM ET PETRUM (SP):

= PAD 201: XLVII (TEMPORE QUADRAGESIMALE) SABBT. AD
SANCTOS MARCELLINUM ET PETRUM (SP):

FAMILIAM TUAM QUAESUMUS DOMINE CONTINUA PIETATE
CUSTODI UT *QUI* IN SOLA SPE GRATIAE CAELESTIS INNITITUR *CAE-
LESTI ETIAM* PROTECTIONE MUNIATUR.

Gell 1950: 265 CCLVI (TEMPUS PER ANNUM) EBD XXIV P.
PENTECOSTEN (C):

= Ang 1459: CCLXXVIII EBDOMADA XXV POST PENTECOS-
TEN (C)

AIUTACI SEMPRE CON LA TUA PROTEZIONE.

Španjolski prijevod:

VELA, SEÑOR, CON AMOR CONTINUO
SOBRE TU FAMILIA;
PROTÉGELA Y DEFIÉNDELA SIEMPRE,
YA QUE SOLO EN TI
HA PUESTO SU ESPERANZA.

Njemački prijevod:

GOTT, UNSER VATER,
WIR SIND DEIN EIGENTUM
UND SETZEN UNSERE HOFFNUNG
ALLEIN AUF DEINE GNADE.
BLEIBE UNS NAHE IN JEDER NOT UND GEFAHR
UND SCHÜTZE UNS.

*SEQUITUR. FAMILIAM TUAM, QUAESUMUS DOMINE CONTINUA
PIETATE CUSTODI, UT A CNCTIS ADVERSITATIBUS TE PROTEGENTE
SIT LIBERA, ET IN BONIS ACTIONIBUS TUO NOMINI SIT DEUOTA. Per
Dominum.*

Ang 213: XXXIII *Quinta Dominica post Teophaniam* (C):

FAMILIAM TUAM QUAESUMUS DOMINE CONTINUA PIETATE
CUSTODI UT *QUI* IN SOLA SPE GRATIAE CAELESTIS INNITITUR TUA
SEMPER PROTECTIONE MUNIATUR. PER DOMINUM.

Aug 220: XXXVIII Dominica V post Theophaniam (C):

FAMILIAM TUAM, QUAESUMUS DOMINE, PIETATE CUSTODI, UT, QUI IN SOLA SPE GRATIAE CAELESTIS INNITITUR (TUA) SEMPER PROTECTIONE MUNIAMUR. PER DOMINUM NOSTRUM.

3. Biblijsko ozračje

2 Pt 1,3: Gratia vobis et pax adimpleatur incognitione Domini nostri quomodo omnia nobis divinae virtutis suae quae ad vitam et pietatem donata est.

1 Tm 6, 5-6: Et qui veritate privati sunt extimantium quaestum esse pietatem est autem quaestus magnus pietas cum sufficientia.

Ps 120 (interno), vers. 5: Dominus custodiet te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam.

Ps 126, 1: Nisi Dominus custodierit civitatem frustra vigilat qui custodit eam.

2 Tess 2, 16-17: Qui dilexit nos et dedit consolationem aeternam et spem bonam in gratia exhortetur corda vestra.

Ps 5,12: Et lactentur omnes qui sperant in te in perpetuum laudabunt et proteges eos. (Psalmi iuxta hebr.)

Tim tekstovima još bi trebalo pridodati: Rom 8,24.29; 1 Cor 15,10, Gal 1,3; 1 Pt 1,13; Is 4,5; 31,5; Ps 36,3; 70,3; 90,9.

4. Teološko ozračje

AMBROSIUS, *Commentaria in Epist. ad Thessalonicensis secundam, Caput II, vers. 15,16 (PL XVII, 458)*

Ut ista spes consolatio sit praesentium pressurarum, per quam fundati crescerent in bonis operibus et doctrina.

AMBROSIUS, *De fide 1,2,13 (CSEL 78,8)*

Concordat pietatis gratia nec virtutis facta discordant; ... Iure igitur adorandus adque venerandus est dei filius, qui mundum divinitate sua condidit et nostrum pietate sua informavit adfectum.

AUGUSTINUS, *De patientia, Liber unus, Caput XX (PL XL, 621)*

Porro autem *gratia* non solum adiuuat iustum, verum etiam justificat *impium*. (Cfr. Augustinus, *Epistolarum classis III, Epistula CLXXXVI, Caput II, 61 PL XXXIII, 818/1*)

AUGUSTINUS, *De civitate Dei, Liber quartus, Caput III (PL XLI, 114)*

Nam quantum ad ipsos pertinet, *pietas* et probitus eorum, quae magna *dei dona* sunt, sufficit eis ad *veram felicitatem*, qua et ista vita bene agatur, et postea percipiatur aeterna.

AUGUSTINUS, *Sermo XXIV, 5 (PL XXXVIII, 165)*

Et videte quia tunc vobis bene erit, si *tota spes vestra in illo* sit, in *quo solo potest firmiter collocari*.

AUGUSTINUS, *Sermo XCI, Caput III (PL XXXVIII, 568)*

Cor autem hoc quod recte petit, recte pulsat et quaerit, *pium esse debet*, primo amare Deum gratis; haec est enim *pietas*.

AUGUSTINUS, *De gestis Pelagii, Liber unus, Caput XIII, 36 (PL XLIV, 342)*

Non ego, sed gratia Dei mecum (I Cor. XV, 9, 10). O magnum *gratiae* praecceptorem, confessorem, praedicatorem! Quid est hoc, *Plus laboravi, non ego?* Ubi sese extulit aliquantum voluntas, ibi continuo vigilavit *pietas*, et tremuit humilitas, quia se agnovit *infirmetas*.

AUGUSTINUS, *De gratia et libero arbitrio, Caput IV (PL XLIV, 885-886)*

Ac per hoc firmat carnem brachii sui, qui *potentiam* fragilem atque invalidam, id est humanam, sibi sufficere ad *bene operandum* putat, nec *adiutorium sperat a Domino*... Nos ergo ad *bene operandum spem non habeamus in homine*, firmantes carnem brachii nostri: nec a Domino discedat cor nostrum; sed ei dicat, *Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus (Psal. XXVI, 9)*.

LEO MAGNUS, *Sermo 31,3 (PL 54, 237 c)*

Erigite igitur, dilectissimi, fideles animos ad coruscantem *gratiam* luminis sempiterni. Per viam veritatis et vitae *constanter* incedite; nec vos impediunt terrena quibus sunt parata *coelestia*.

LEO MAGNUS, *Sermo 93, 1 (PL 54, 456 c)*

Quamvis autem per *gratiam* Domini nostri Jesu Christi in novam creaturam transierimus ex veteri, et imagine nos terreni hominis homo *caelestis exuerit*.

PETRUS CHRYSOLOGUS, *Sermo 115 (PL 52, 516 D)*

Consortes coelestis naturae per Christum, non terrae, sed Deo.

GREGORIUS MAGNUS, *In librum I regum Exp. I*, 63 (CCL 144, 88-89)

Quis enim aut temporalia despiciere aut amare *caelestia* sine *diunia gratia* possit?

GREGORIUS MAGNUS, *In librum I regum I*, 65 (CCL 144, 91)

Saepe nihil tale pro eius desiderio agimus, sed subito nos *divina gratia* praeuenit, ab imo nostrae infirmitatis erigit, insuperna rapit et *insperantibus* nobis gloriam suae lucis ostendit.

Conc. Arausicanum (Orange) II, coeptum 3. Iul. 529., can. 5, (DS 375)

Si quis, sicut augmentum, ita etiam initium fidei ipsumque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui iustificat impium, et ad (re)generationem *sacri baptismatis pervenimus*, non *per gratiae donum*, id est per inspirationem Spiritus Sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab *impietate ad pietatem*, sed naturaliter nobis inesse dicit, apostolicis dogmatibus adversarius approbatur, beato Paulo dicente: "Confidimus, quia qui *coepit in vobis bonum opus*, perficiet usque in diem Iesu Christi" (cf. Phil 1,6) ...

5. Bibliografija:

Današnji euhološki tekstovi na različitim jezicima preuzeti su iz:

Messale Romano, riformato a norma dei decreti Concilio Ecumenico Vaticano II e promulgato da PP. Paolo VI, Conferenza episcopale italiana, Libreria editrice vaticana, Città del Vaticano, 1983².

Messbuch, Die Feier der heiligen Messe, Für die Bistümer der deutschen Sprachgebiets, Authentische Ausgabe für den liturgischen Gebrauch, Teil I: Die Sonn- und Feiertage deutsch und lateinsch, Die Karwoche deutsch, Benzinger (Einsiedeln und Köln), Herder (Freiburg, Basel, Wien), Friedrich Pustet (Regensburg), St. Peter (Salzburg), Veritas (Linz), 1975.

Misal Romano, reformando por mandato del Concilio Vaticano II y promulgado por su santidad el Papa Pablo VI, Edición típica aprobada por la Conferencia episcopal Española y confirmada por la sagrada congregación para los sacramentos y el culto divino, Coeditores litúrgicos, 1980.

Missale Romanum, ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica altera, Libreria editrice vaticana, 1975.

Missel Romain, Desclée - Mame, Paris, 1977.

3-89)
gratta
gratta
nobli
5)
tis af
a suerf
pirtun
ate ad
us ap-
opus,
vatica-
da edi-
utchen
E: Die
r (Un-
sburg),
romul-
erenci
ramen
icanil H
librenu

Rimski Misal, obnovljen prema odluci Svetog Ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI, 2. izd., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.

The Romana Missal, revised by decree of the Cecond Vatican Council and published by authority of Pope Paul VI, Official english texts, Collins, Goodliffe Neale, 1974.

Biblijski tekstovi citirani su prema:

Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem, Edd. FISCHER, Bonifatius cum FREDE, H. I., GRIBOMONT, Johanne , SPARKS, H.F.D., THIELE, W., Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, dritte und verbesserte Auflage, 1983.

Ostala izdanja i djela:

DESHUSSES, Jean, *Le Sacramentaire Grégorien. Ses principales formes d'après les plus anciens manuscrits, Édition comparative.*

Tome I: *Le Sacramentaire, le supplément d'Aniane, Deuxième édition revue et corrigé, Spicilegium Friburgense, Édition universitaires, Fribourg, 1979.*

Tome II: *Le Sacramentaire Grégorien. Ses principales formes d'après plus anciens manuscrits. Textes commplementaire divers, Spicilegium Friburgense, Édition comparative, Édition universitaires, Fribourg, 1979.*

Tome III: *Le Sacramentaire Grégorien. Ses principales formes d'après plus anciens manuscrits. Textes commplementaire divers, Spicilegium Friburgense, Édition comparative, Édition universitaires, Fribourg, 1982.*

DUMAS, Antoine, *Les sources du nouveau Missel Romain, in: Notitiae 7 (1971), 37-42. 74-77. 94s. 134-136. 276-280. 409s.*

DUMAS, Antoine, ed., *Liber Sacramentorum Gellonensis, CCL, 159, Turnholti Typographi Brepols Editores Pontifici, 1981.*

Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum, edd. DENZINGER, Henricus & SCHÖNMETZER, Adolfus, Herder, Freiburg im Breisgau, 1965.

HEIMING, O., ed., *Liber Sacramentorum Augustodunensis, CCL, 159 b, Turnholti Typographi Brepols Editores Pontifici, 1984.*

JOHNSON, Cuthbert & WARD, Anthony, *The sources of the Roman Missal, I Advent - Christmas, in: Notitiae, vol XXII (1986), 441-478, Congregatio pro cultu divino, Città del Vaticano, Roma, 1986.*

MAYER, Hans Bernhard, *Eucharistie. Geschichte, Theologie, Pastoral mit einem Beitrag von Irmgard Pahl, in: Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Litur-*

giewissenschaft, Teil 4, Hrsgg. MAYER, Hans Bernhard, AUF DER MAUR, Hansjörg, FISCHER, Balthasar, HÄUBLING, Angelus A., KLEINHEYER, Bruno, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, 1989.

MOHLBEERG, Leo Cunibert, hrsg., in Verbindung mit EINZEHNHÖFER, L. und SIFFIRIN, P., *Liber Sacramentorum Romanae Aecclesiae Ordinis anni circuli, (Sacramentarium Gelasianum)*, RED, Series Maior, Fontes IV, Herder, Roma, 1960, (3. Auflage, verbessert und ergänzt von EINZEHNHÖFER, Leo, 1981).

PASCHER, Josef, *Die Orationen des Missale Romanum Papst Paulus VI.*, I-IV. Teil IV: Im Jahreskreis, hrsg. von DÜRIG, Walter, EOS Verlag Erzabtei St. Ottilien, 1983.

RICHTER, Klemens, *Höre unser Gebet. Betrachtungen zu den Orationen der Sonntage und Hochfeste des Herrn*, Mathias-Grönewald Verlag, Mainz, 1988.

SAINT-ROCH, Patrick, ed., *Liber Sacramentorum Engolismensis, Manuscrit B. N. Lat. 816. Le Sacramentaire Gélasien d'Angoulême*, CCL, 159c, Turnholt Typographi Brepols Editores Pontifici, 1987.

6. Zaključci na temelju izloženih činjenica i usmjerenja istraživanja

Zanimljivo je odmah na početku pozabaviti se kritičkim aparatom kojega u svojem izdanju donosi Deshusses¹, te kojega ujedno uzimam kao polazišnu točku, zbog nedostatka svjedočanstava u ostalim, ranijim sakramentarima. Stanje činjenica koje zatekoh u tom kritičkom aparatu smatram veoma znakovitim za daljnji put produbljenijeg istraživanja. Tamo se vidi da je predani nam tekst, kojega imamo danas u latinskom izdanju *editionis typicae*, iz varijante *Pa²*, tj. iz Gregorijanskog sakramentara padovanskog tipa (*Gregorianum Paduense*) u ispravljenom i u prvotnom, primitivnom tekstu. Njega "prenosi" također i *Supplementum* Gregorijanskog sakramentara. Čini mi se da današnji tekst poprima ili preuzima svoj oblik iz *Supplementum-a*, od ispravljenog teksta. Gelazijanski sakramentari iz VIII. st. sadrže jednu *lectio difficilior*, ponekad na granici apsurdnog i nemogućeg. Umjesto *ut, quae* nalazimo *ut qui*, što u odnosnoj rečenici ne zvuči previše smislono i, s druge strane, možda bi postavljeno zasebno bilo moguće prevesti s:

1. DESHUSSES, J., *Le Sacramentaire Grégorien*, I, nav. dj., 147.

onaj koji ili oni koji, ali ne izgleda uvjerljivo. Definirati tu varijantu pogreškom bilo bi previše, a jednako tako ne možemo govoriti o ispravkama, ali djelić sumnje je razumljiv i dobro došao. Tako dugo dok ne možemo govoriti o pogrešci ne možemo govoriti niti o ispravci.

Varijante su razgranate, rekao bih, u tri smijera i tako mijenjaju sadržajnu perspektivu:

a) jedna varijanta koja sadrži izričaj: *caelesti etiam protectione*;

b) druga verzija koja posjeduje *muniatur*, umjesto *muniatur* (varijanta koja u našim suvremenim prijevodima ima značajan utjecaj, ali koja u izvornoj složenosti latinske verzije mijenja pravi objekt, stvarajući prije svega novi tekstualni oblik, uzimajući kao nadahnjujući temelj latinski tekst, dopuštajući ili uvodeći uključno varijantu s *ut qui*, ali ovdje u svakom slučaju ne samo kao *lectio difficilior*, već je u potpunosti nemoguća i besmislena. Prijevodi se stoga, da ne padnu u bezbroj mogućih ekvivočnih neprilika, drže jednostavnijeg rješenja: traženje različitih opisnih izričaja kao zamjena nejasnih i višeznačnih pojmovnih nejasnoća).

c) treća, koju nalazimo u Gellonovom i Angoulêmovom sakramentaru, a koja predlaže tekst koji je na početku identičan, ali različit u svojem drugom dijelu, no ipak u sebi veoma koherentan i lako protumačiv u teološkom okviru.

Postoji mnoštvo drugih pitanja vezanih uz izvorni tekst, kao što je npr. vrijeme i razlozi zbog kojih je stvoren upravo takav oblik formule, baš s tim pojmovima. Mi se krećemo unutar euhološkog stvaralačkog genija imajući pred sobom gore navedene činjenice, ali nastojeći prodrijeti u pozadinu crkvenosti, eklezijalno-teološkog života određenog vremena, koji je određen upravo po određenosti ove molitve. Traženje željenog "Sitz im Leben" bit će nam otežano zbog šturih nagađanja o podrijetlu, ali i podaci koje posjedujemo dostatni su za korak dalje. Ne slažem se s mišljenjem da molitva proizlazi iz vremena IX. stoljeća, kao što bi to želio K. Richter,² bez obzira na njegovu nakanu koja je sasvim drukčije naravi od moje. Mislim da će nam uvijek ostati neobjašnjen jedan *zašto*, ali ostali se mogu objasniti, ili u najmanju ruku naslutiti s do danas sačuvanim materijalom. Za jedan potpuno valjani zaključak ne posjedujem argumente, ali hipoteza kao takva nije za

2. Usp. RICHTER, K., nav. dj., 79: "Diese unvermittelte Anrede, die die Begriffe Gott und Vater miteinander verbindet, wird im lateinischen Text dieses aus dem 9. Jahrhundert stammenden Gebetes klarer,..."

odbaciti. Tako smatram da bi bliži izvor ili temelj nadahnuća ove molitve bio *Concilium Arausicanum* (529) ukazujući na taj način na pojam *gratia* kao tekstualni epicentar, koji je u svezi s ostalima (*familia, pietas, spes, caelestis, custodire, inniteri, protectio, muniare*). Iz saborskih kanona izranja već poznata tema milosti s čestim citatima sv. Augustina, koji je ponovno "otkriven" u to vrijeme. Navođem sam neke od citata sv. Augustina, koji se ne navodi u saborskim dokumentima, jer se saborski lako nađu, ali jednako tako u podnožju stoji nedostatnost samog teksta sabora u Orangeu za definitivne zaključke.

Mogli bismo slijediti riječ po riječ u molitvenom tekstu, ali nipošto ne smijemo zanemariti jedinstvo, te stoga tražim u pojedinim biblijskim i teološkim tekstovima svezu po kojoj se tekstovi mogu staviti u zajedništvo ravnovjesja i logično usku međuzavisnost.

Familia se shvaća u kršćanskom smislu kao što ga donosi sv. Pavao, ili u svjetlu tumačenja *molitve Gospodnje*, kao što to podvlače Richter i Pascher.³ *Protectio* jednako tako pronalazi mnoštvo zajedničkih točaka u svetopisamskim spisima.

Dvije točke koje valja analizirati su prije svega: 1) *continua pietate custodi*, 2) *in sola spe gratiae caelestis*. Treća činjenica jest upotreba odnosno veznika *qui* ili *quae*, koji je u tekstovima veoma promjenjiv i lako zaboravljen. Ne radi se o pukom slučajnom izboru, već o teološkom opredjeljenju (govorimo samo o smislenom tekstu). Namjeravam dati samo pojedine potpune caje za daljnju analizu i ništa više. Zato ne težim razvijanju potpunog sustavnog vida. Riječ *pietas* se ne koristi mnogo u Svetom pismu, povrh svega ne onda kada se dodaje pridjev *continua* (barem ja ne nađoh tu kombinaciju u kontekstu preliminarnog teksta). Put istraživanja bi bio: vidjeti druge slične pojmove koji su korišteni kao zamjena te riječi (usp. *simplicitas*) ili usredotočenje na pojmovno sinonimlje, kao što to nalazimo u mnogim prijevodi-

ma. Nakon što smo ušli u unutarnje tumačenje molitve nalazimo se pred druge dvije mogućnosti prijelaza: jedna, ona više vjerojatna - povezivanje *quae* s *familia*, ili druga u kojoj je *quae* vezan uz *pietas* (ne previše vjerojat-

3. RICHTER, K., nav. dj., 79-80; PASCHER, J., nav. dj. 13. Oni čitaju i navode ovaj tekst pod vidom Iv 3,1 i Rim 8,29.

no, ali još uvijek moguće, te kao takvo daje zanimljivo obogaćivanje interpretacijskoj širini teološke nosivosti molitve). Provlači se pitanje: što počinje, što se oslanja (*innititur*) u samoj nadi nebeske milosti i što treba biti zaštićeno? Recimo da to mora biti obitelj, ali je neobično zanimljiv drukčiji itinerarij, moguć iz razloga ženskih rodova obadvije riječi u latinskom (u talijanskom, hrvatskom, njemačkom ... također se može stajati na istoj liniji, te se pitam zašto to nije slučaj niti u jednom prijevodu. Možda su se promijenili teološki okviri i ozračja?).

Pitanje za sebe je jedna sasvim drukčija, neobično složena kombinacija, tj.: *in sola spe gratiae caelestis*. Mislim da neću pretjerati ako kažem da sam ju tražio s naporom, ali sam shvatio ograničenja naših konkordancija i male vjerojatnosti da se nađe listajući otačke i liturgijske izvore. Po sebi je ta kombinacija veoma razumljiva i lijepa, rekao bih, ali nisam uspio pronaći njezin terminološki uzor. Tražio sam tragove prije svega u pozornosti na *gratia caelestis*. Bilo kako bilo, ta je točka, po mojem mnijenju u tekstu *crux interpretum*, od nje zatim zavisi shvaćanje cjelovitosti. Molitva bi kao takva sasvim dobro stajala bez tog didaskalijsko-glosističkog umetka, ako ga tako smijem zvati, ali bi izgubila bogatstvo svojega značenja. U prijevodima imamo često zanemarivanje svih obuhvaćenih elemenata. Kada se govori o milosti ne koristi se prijevod *caelestis*, već prije svega *tua*, ili pak, ne spominjući milost, ona pronalazi zamjenu u *ti* (*Bog*). Upravo ovdje mogu dodati činjenicu da se kombinacija *gratia caelestis*, u ostalim molitvama, sve do Gregorijanskog sakramentara, većinom čuva (ne mogu to apsolutno ustvrditi) za molitvu *post communio* ili kao što vidimo iz citiranih tekstova u pojedinim molitvama *super populum* (bio bi to čitav *excursus*, kada bismo htjelo dati teološko shvaćanje Istoka i Zapada glede pričesne i popričesne molitve, ali tu neka bude spomenuta samo problematika). Ovdje, tomu nasuprot, dolazi u *zbornoj* molitvi.

Zaokupio me je, nadalje i vidjeh da je tako, rast zanimanja za temu milosti. Gregorijanski je sakramentar taj koji naglašava temu milosti u *rastu* unutarne logike cjelovitosti molitve od početka euharistijskog slavlja prema pričesti i nakon nje. Možda ću pretjerati, ali usuđujem se raći da je *gratia praeveniens* ponovno dobila na svojoj težini.

Glede milosti u susret nam dolazi čitav niz povijesti kontroverzija, te će iz toga u daljnjem istraživanju biti nezaobilazno vidjeti teme kao što su: pelagijanizam, odnos Pelagije - Augustin, Sabor u Milevi 416., Sabor u

Kartagi 418., semipelagijanizam, Prosper Akvitanski, Kasijan, *Indiculus*, Faust di Riez, Cezarije Arlški, Fulgencije Ruspiski, navedeni Sabor u Orangeu ...

Nije samo taj središnji dio u pitanju kada se ne slijedi tekst. Razmimoizlaženja se nalaze i oko njega. Kako to da se u prijevodima ne javlja *pietas continua*? Zašto? Umjesto tog izričaja se uzimaju pojmovi koji su po mojem nađenju slabiji prema logici opisa (tako susrećemo deskriptivne ili sasvim drukčije kombinacije: *paterna bontà, continuo amore*). Varijanta s različitim drugim dijelom ne stvara toliko problema, ali niti ne skriva ljepotu razgranatih pojmova.

Na kraju bih želio posvetiti malo prostora i zaustaviti se na latinskom *cursus*-u unutar ove molitve. Bio sam udivljen kada vidjeh da je *cursus* sačuvan bez obzira na mnoštvo različitih pisaca, prepisivača i redaktora. Vidimo da se u prvom versu (*komma*) nalazi *cursus tardus*, u drugom *cursus planus*, u trećem ponovno *cursus tardus* i na kraju, u četvrtom progovara *cursus trispondiacus*. I na postavljanju *cursus*-a bi se mogla vidjeti vrsta molitve na temelju ritmičkoga tona, koji, bez sumnje, stvara posebnost emocionalnog naboja, ali takvo bi nas raščlanjivanje odvelo isuviše daleko. Ne vidim nikakvoga razloga zbog kojega je promijenjen način transkripcije u drugom izdanju misala (*Missale Romanum* 1975), umjesto da se sačuvao stari red *kommata* iz 1970. U *editione altera* spaja se prvi i drugi vers, *komma*, u jedan jedini, pretvarajući se tako u *cursus palnus*. Možda je riječ o slučaju, ali bi jednako tako moglo označavati smijer za prijevode da sačuvaju vlastiti ritam ili, namanje što je potrebno, da se ne zaboravi taj isti ritam prilagoditi suvremenom jeziku s postojećim pravilima.

Što reći? Možda je čitav put bio besmislen i uzaludan; možda je bio zamoran, ali mislim da nije nedostojalo otvorenih pitanja kao polje ne samo za ovu molitvu, već za sve ono što se odnosi na molitveni život liturgije Crkve.

T
razdobl
pod jug
gog va
stoljeću
jugosla
zanima
mokra
jeće 19
U
njegov
taristič
zduže
državn
nizacij
logiju,

1. J.
1.
C
E
o
2. R:
P
-
3. Z:
E
I
e
s